

A SZOCIÁLISPROBLÉMA-MEGOLDÁS ÉS AZ EMPÁTIA KAPCSOLATA SERDÜLŐK KÖRÉBEN – EGY LONGITUDINÁLIS VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI

Gáspár Csaba *, Kasik László **

* SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola

** SZTE Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: szociálisprobléma-megoldás; empátia; longitudinális vizsgálat

Külföldi vizsgálatok eredményei alapján a személyközi problémák megoldásának alakulását, változását számos mediátor- és moderátorváltozó határozza meg. A szociálisprobléma-megoldás e kapcsolatairól – főként a más pszichikus összetevőkkel való összefüggéseiről – igen kevés információval rendelkezünk. A longitudinális vizsgálat célja a szociálisprobléma-megoldás és az empátia életkori és nem szerinti jellemzőinek, valamint kapcsolatuk feltárása volt 12, 15 és 18 éves tanulók körében. Az első vizsgálatra 2014-ben (N=167), a második mérésre 2015-ben (N=153) került sor. A szociálisprobléma-megoldás jellemzőit (pozitív és negatív orientáció, racionalitás, impulzivitás, elkerülés) az SPSI-R (Social Problem Solving Inventory-Revised, D’Zurilla és mtsai, 2002) általunk adaptált változatával, az empátia jellemzőit (fantázia, empátiás törődés, nézőpontváltás, személyes distressz) a Davis-féle (1980) Interpersonal Reactivity Index (IRI) kérdőív szintén adaptált változatával (Rózsa, é. n.) tártuk fel. Mindkét mérőeszköz megfelelő realitásmutatókkal (Cronbach- α : SPSI-R: 0,72–0,81; IRI: 0,61–0,75) és faktorstruktúrával (KMO: SPSI-R: 0,76–0,79; IRI: 0,74–0,76) rendelkezett. Korábbi vizsgálatainkhoz hasonló eredményeket kaptunk a problémamegoldás esetében. Az első – 12, 15 és 18 évesek körében végzett – és az egy év múlva megismételt mérés (ekkor a diákok 13, 16 és 19 évesek voltak) adatainak összehasonlítása alapján a serdülőkor elején jellemzőbb a problémával és a megoldásával kapcsolatos pozitív orientáció, fokozatosan nő a racionalitás, ám nő a negatív orientáció, valamint a probléma elkerülésének gyakorisága is. Az impulzivitás már 12 és 13 éves korban is igen magas. A lányokra – minden életkorban – a negatív orientáció és az impulzivitás jellemzőbb, mint a fiúkra. A fantázia és a személyes distressz értékei fokozatos csökkenést, míg a nézőpontváltás, valamint az empátiás törődés értékei növekedést mutatnak a vizsgált időszakban. A lányok értékei minden életkorban kizárólag a fantázia esetében magasabbak. A regresszióelemzés eredményei alapján a személyes distressz jelentősen magyarázza a negatív orientációt és az elkerülést minden életkorban, különösen a 15–16 éveseknél. A racionalitásra a nézőpontváltás gyakorol hatást, főként a legidősebbeknél, illetve az impulzivitás alakulásában a személyes distressznek van kiemelkedő szerepe, ugyancsak leginkább a serdülőkor közepétől. A longitudinális vizsgálatnál számos új, néhány esetben a külföldi vizsgálatok tapasztalataival nem megegyező jellemzőjét tártuk fel az empátiának, valamint a problémamegoldás és az empátia kapcsolatának. Az eredmények segíthetik fejlesztőprogramok kidolgozását, ám további kutatásokra van szükség az empátia és a különböző moderátorváltozók, környezeti jellemzők közötti kapcsolatrendszer alapos megismerése érdekében.